

Vedle měšťanů byli s e d l á c i. I sedláci se spravovali podle zvláštních předpisů soukromého práva, které se lišilo nejen podle zemí, ale i podle vrchností. Na každém panství se vytvořily různé předpisy pro poddané obyvatelstvo.

Kromě stavů ve smyslu veřejnoprávním dlužno ovšem v soukromém právu středověkém rozlišovati i stavy ve smyslu s o u k r o m o p r á v n í m. Různé předpisy platily v soukromém právu ve starším vývoji na př. pro osoby, které měly různá zaměstnání, na př. pro mistry a pro tovaryše a učně. Velký je rozdíl mezi osobami světskými a mezi osobami duchovními, pro něž platilo zvláštní právo soukromé.

V novějším právním vývoji toto rozvrstvení mizelo se zanikajícím státem stavovským. Státy absolutistické začaly uplatňovati o b ě a n s k o u r o v n o s t rušením stavovských výsad i osvobozováním poddaných. Moderní ústavy konstituční zaváděly vesměs rovnost občanskou, ponechávaly však ještě šlechtictví a šlechticům byly zachovány dlouho jisté výsady i v právu soukromém. Nejnovější doba odstranila ve střední Evropě šlechtictví všude, kromě Uherska, kde šlechticům náleží ještě přednosti i v právu soukromém. V soukromém právu uherském zůstaly i některé zbytky ze starých poměrů poddanských, které nebyly dosud odstraněny ani novými předpisy.

Novější zákonodárství podporovalo sdružování osob týchž zájmů pracovních a hospodářských. Leckde zůstaly i zvláštní předpisy pro sedláky, směřující k jich prospěchu. Předpisy ty však rovnosti občanské neporušují.

§ 6. Osoba právnická.

Kdežto právní řád římský podporoval plné rozvinutí individua a státní moci, právní řád středověký působením feudalismu se slabou státní mocí způsoboval zeslabení individua a dával vznikati spojení více osob, aby mohly býti od nich provedeny určité společné úkoly. Stát a právní řád byl velmi slabým, aby mohl chrániti jednotlivce jako takového. Proto potřeby praktického života vedly ve středověku ke vzniku neobyčejného množství různého sdružování více osob. Teprve opětně v moderním státě za doby rozmanitých úkolů sociálních a kulturních se vyskytá analogické hojné sdružování osob.

Tyto jednoty osob nepředstavují však původně právnímu

řádu jednotnou osobnost, nýbrž souhrn sdružených osob fyzických. Jeví se to nejen v sdruženích osob za určitými cíly společenskými, nýbrž i s určitými úkoly vládními. Mezi první skupinu sdružení náleží původně slovanské i germánské rody (v něm. právu sippe), nedílné rodiny slovanské i germánské (o nich níže), dále vesnice a cechy. Do skupiny druhé náležely různé teritoriální celky a státy.

Teprve v dalším vývoji ve středověku začalo se zdůrazňovati, že mnohohlavé sdružení osob tvoří hromadné osobnosti, složené z jednotlivých osob fyzických. I potom však zůstává v pojetí hromadných osobností mnoho prvků, které zjevně dokazují, že nedošlo plně k abstraktnímu vytvoření osobnosti, nadřazené všem jednotlivým fyzickým osobám, z nichž se skládal osobní podklad právnické osoby. Také právní poměr členů právnické osoby ke společnému jmění nebyl právním poměrem k věci cizí.

V městech, v městské obci začal se vytvářeti zřejměji pojem právnické osoby, nadřazený souhrnu obyvatelstva měst. Zde začaly se tvořiti orgány, které tuto jednotu zastupovaly. Ale zde se i později objeví, že vedle těchto orgánů vystupují při právních jednáních a při procesním řízení i ostatní členové jednot.

Právní řád zná také trestně-právní odpovědnost hromadných osobností. Zvláštní právní postavení měli i v tomto případě členové těchto osobností, neboť mohli býti i trestně stíháni a trestáni. Jeví se to na příkladech z českých měst dlouho do 16. stol. Také při majetkových závazcích mohli býti postiženi členové jednot, po př. orgány těchto jednot.

Vlivem římského práva pokračovalo se ve tvoření právnických osob, při čemž se zdůrazňovala skutečná existence jejich a nikoliv pouze jejich fikce. Přimísením prvků církevního práva vznikl kromě korporace a nadace ještě pojem *ústavu*. Podstatou ústavu jest organismus, sloužící určitému účelu, opatřený jménem a řízený osobou, jež stojí mimo tento organismus. Pojem ústavu byl aplikován i na pojem státu a církve a řada právnických osob korporativní povahy nabyla později rázu ústavu (na př. university, které se proměnily z korporací v ústavy).

Nová doba dala vzniknouti řadě nových právnických osob. Také i vývoj obchodu již ve středověku dal podnět k rozvoji

ještě dalších sdružení osob za účelem dosažení majetkových výhod. Hospodářské poměry musely tu překonávati církevní dogma zákazu braní úroků, jež bylo vyjádřeno i v zákonodárství v některých zemích. Při organisování obchodních společností šlo o sdružování osob, které se sdružovaly buď prací nebo kapitálem nebo i oběma za účelem dosažení výhod v obchodním podnikání.

O pojetí právnických osob vytvořilo se ve vědecké literatuře několikero teorií, vysvětlujících jejich právní konstrukci. Theorie, která budovala se na právních pramenech římských, zdůrazňovala, že při právnických osobách jde jen o osoby fingované, neexistující. Jest to t. zv. theorie fikční neboli personifikační (Savigny, Unger, Hölder). Jiná theorie o t. zv. účelovém jmění bez subjektivním vyhýbá se personifikační fikci a tvrdí, že při jmění právnické osoby jde o účelové jmění bezsubjektivní, sloužící určitému účelu (Brinz, Bekker).

Nejlépe vyhovuje k osvětlení vývoje a pojetí právnické osoby theorie o t. zv. svazkové osobnosti (Beseler, Gierke). Theorie tato zdůrazňuje, že podkladem svazkové osobnosti jest jednota, tvořená jednotlivci, skutečně existující, schopná vůle i trestní odpovědnosti. Podle této theorie je tedy právnická osoba skutečně existující osobou, ovšem kolektivní, svazkovou, nikoli individuální.

§ 7. Práva osobnostní.

Právo osobnostní náleží mezi subjektivní práva a záleží v tom, že osoba přirozená i právnická může rozvinouti své síly fysické, duševní, morální a právní k dosažení sociálního účelu. Všem třetím osobám jest pak uložena povinnost nekonati ničeho, co by osobě, rozvinující své síly v uvedeném směru, učinilo nemožným nebo nesnadným užívati jejích sil. Mezi osobnostní práva náleží právo na jméno, právo na znak, právo na titul a také právo původské (autorské), k němuž se druží právo patentní a známkové. Všechna tato osobnostní práva mají svůj historický základ již ve středověku.

a) Právo na jméno spojeno jest s vývojem jména osob vůbec. Osoby s počátku označují se jmény křestními. K jménu křestnímu teprve později přistupuje příjmení, které